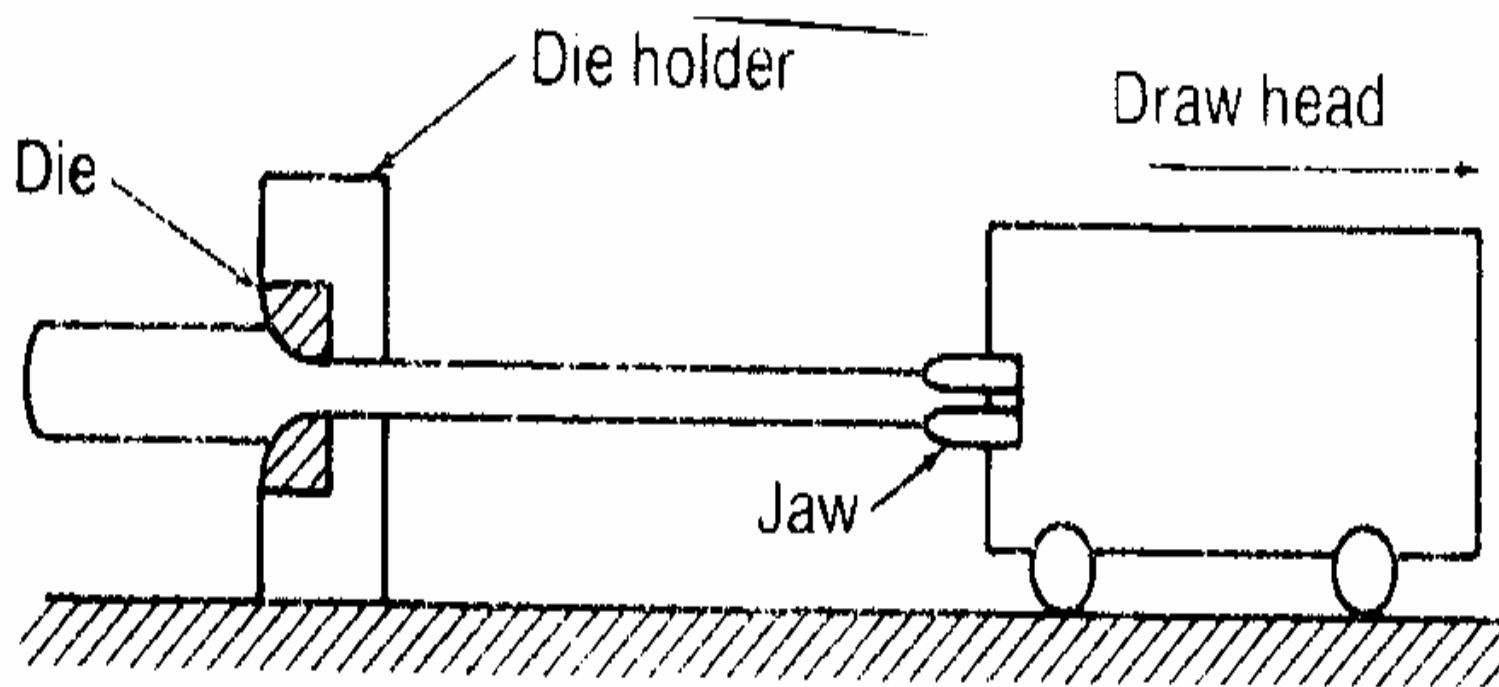

Tõmbamine

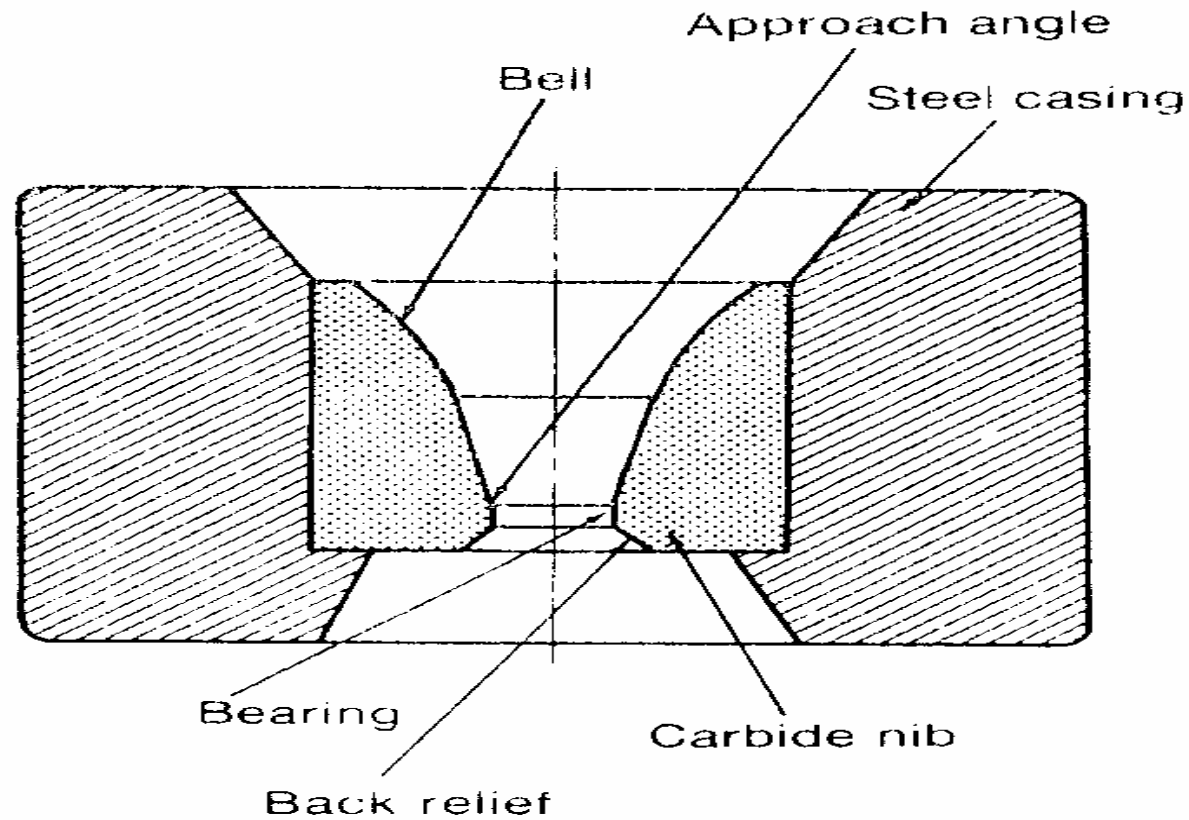
Tõmbamiseks nimetatakse metalltooriku tõmbamist läbi tõmbesilma tõbejõu abil, mis on rakendatud tõmbesilmast väljumispoolel

Traadi ja varraste tõmbamine, skeem

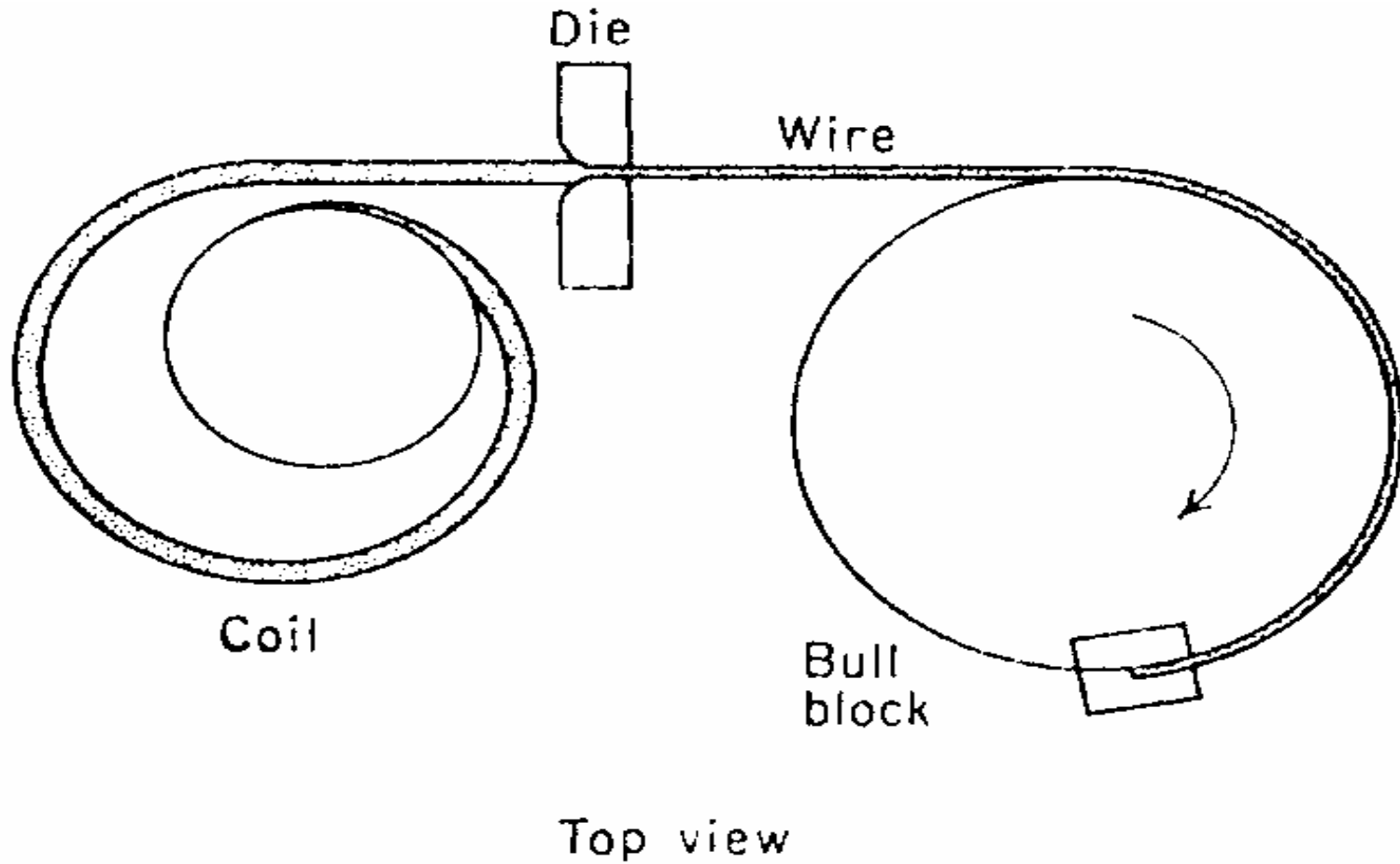
(a)

Tõmbesilma telglõige

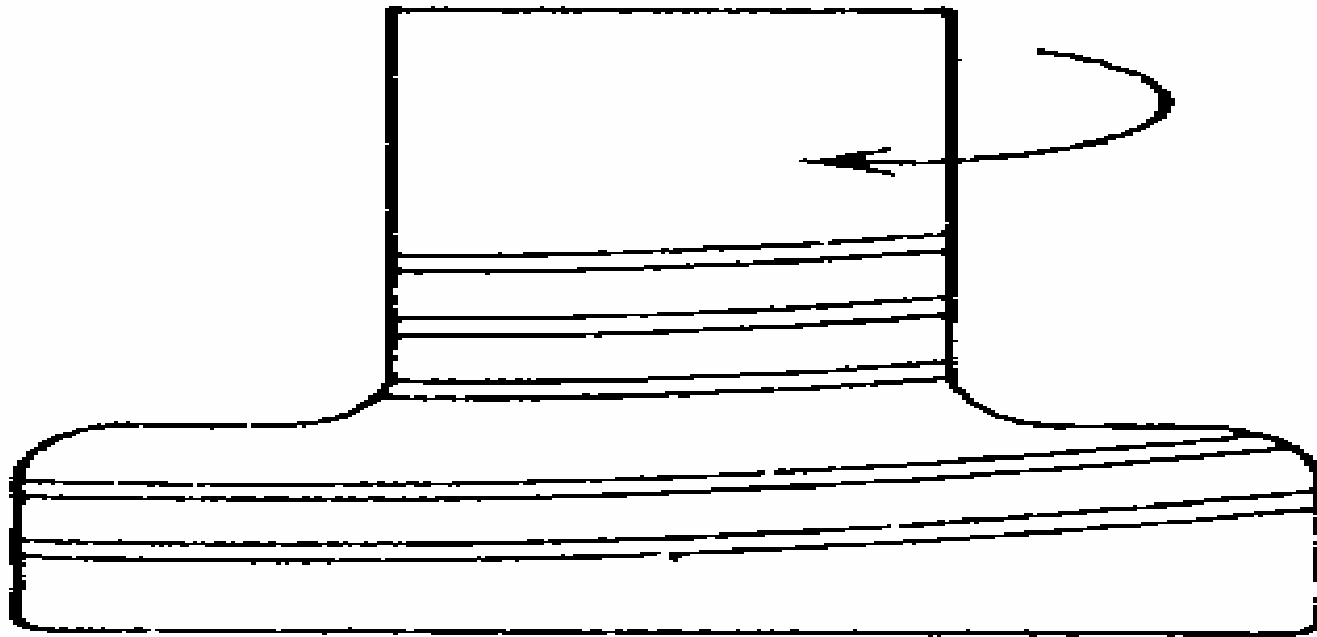

(b)

Traaditõmbamise seadme skeem

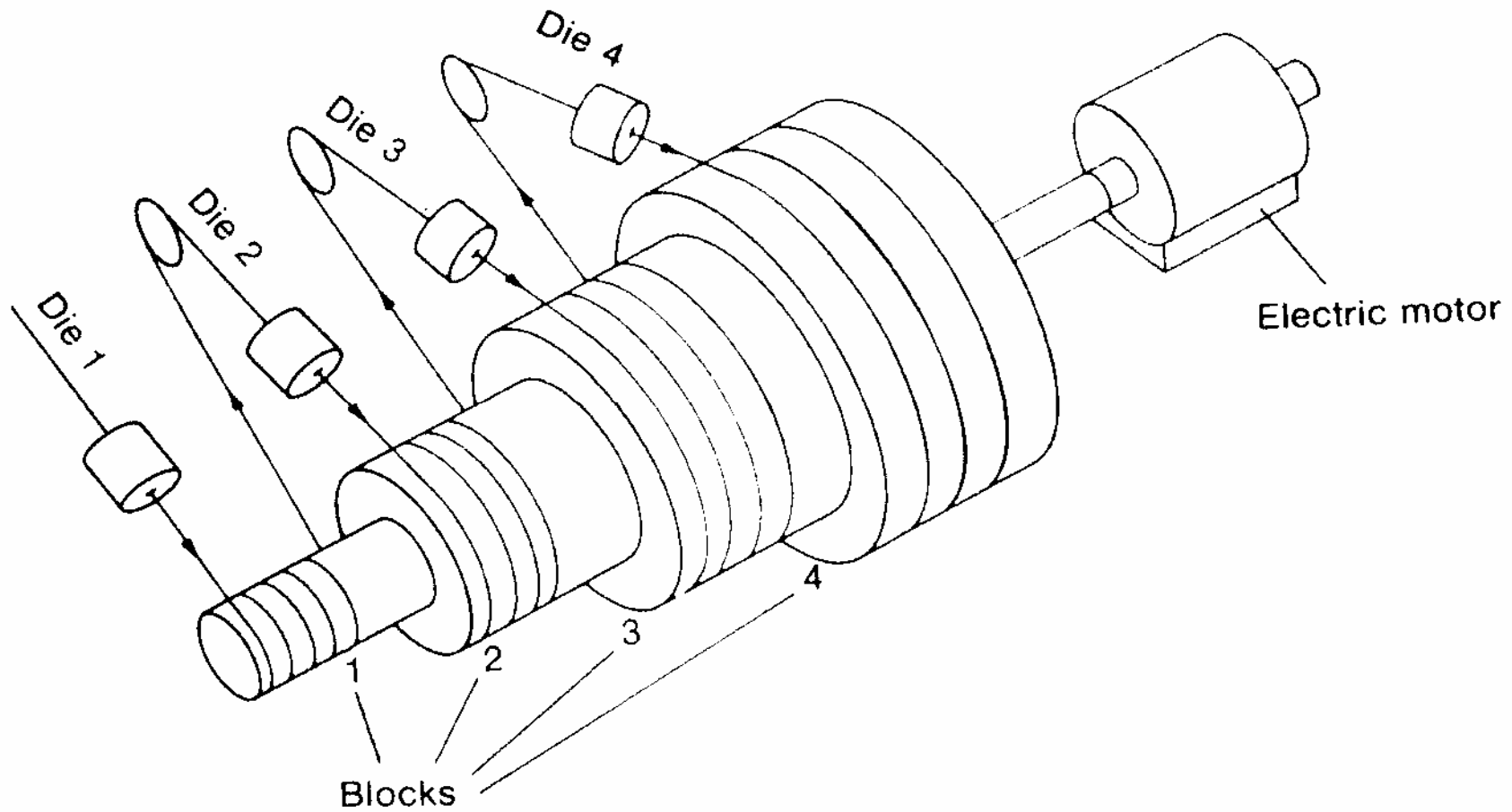

Traaditõmbamisseadme tõmbeplokk

Side view of
bull block

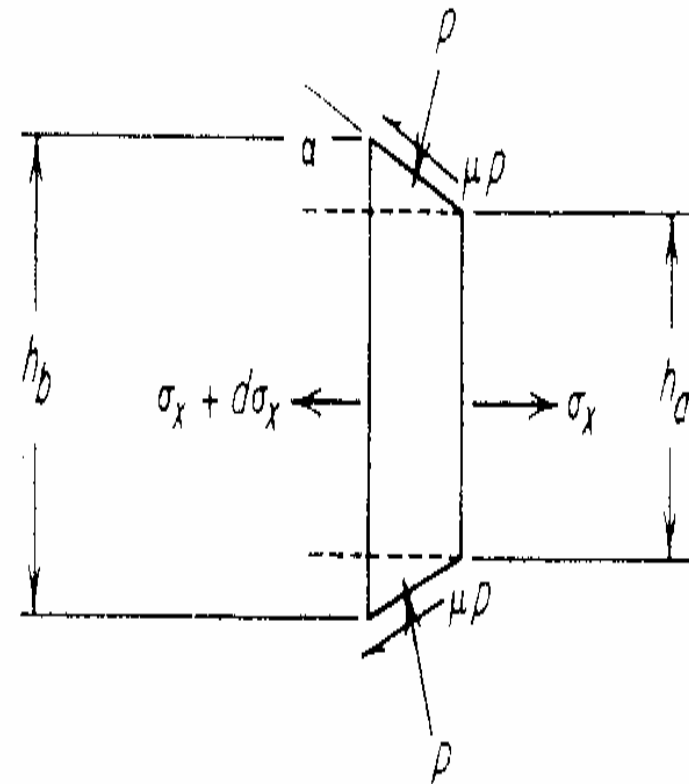
Astmeline tõmbetrummel mitme läbimõõga traaditõmbamisel

Pingete toimimine ribaelemendile tasapinnalises
 deformatsiooniolekus tasapinnalises deformatsiooniolekus
 riba tõmbamisel

$$\sigma_x dh + hd\sigma_x + 2p \tan \alpha dx + 2\mu p dx = 0$$

$$\sigma_x dh + hd\sigma_x + 2p \tan \alpha dx + 2\mu p dx = 0$$

Jõudude tasakaaluvõrrand

$$\sigma_x dh + h d\sigma_x + p(1 + \mu \cot \alpha) dh = 0. \quad (19-3)$$

Kuna voolamistingimus (pl. ting.?) tasapinnalise deformatsioonileku puhul on $\sigma_x + p = \sigma_0'$ ja $B = \mu \cot \alpha$, siis diferentsiaalvõrrand riba tõmbamisel on

$$\frac{d\sigma_x}{\sigma_x B - \sigma_0'(1+B)} = \frac{dh}{h}. \quad (19-4)$$

Kui B ja σ_0' on mõlemad konstandid, siis võrrand (19-4) on vahetult integreeritav andes tõmbepinge σ_x .

$$\sigma_x = \sigma_0' \frac{1+B}{B} \left[1 - \left(\frac{h_x}{h_r} \right)^B \right] = \sigma_0' \frac{1+B}{B} \left[1 - (1-r)^B \right] \quad (19-5)$$

Pinged traaditõmbamisel

Ent traaditõmbamine toimub läbi koonilise tõmbesilma. Analüüs, järgides antud riba tõmbamist, kuid integreerides mööda tõmbesilma ava ringjoont, annab tulemuseks

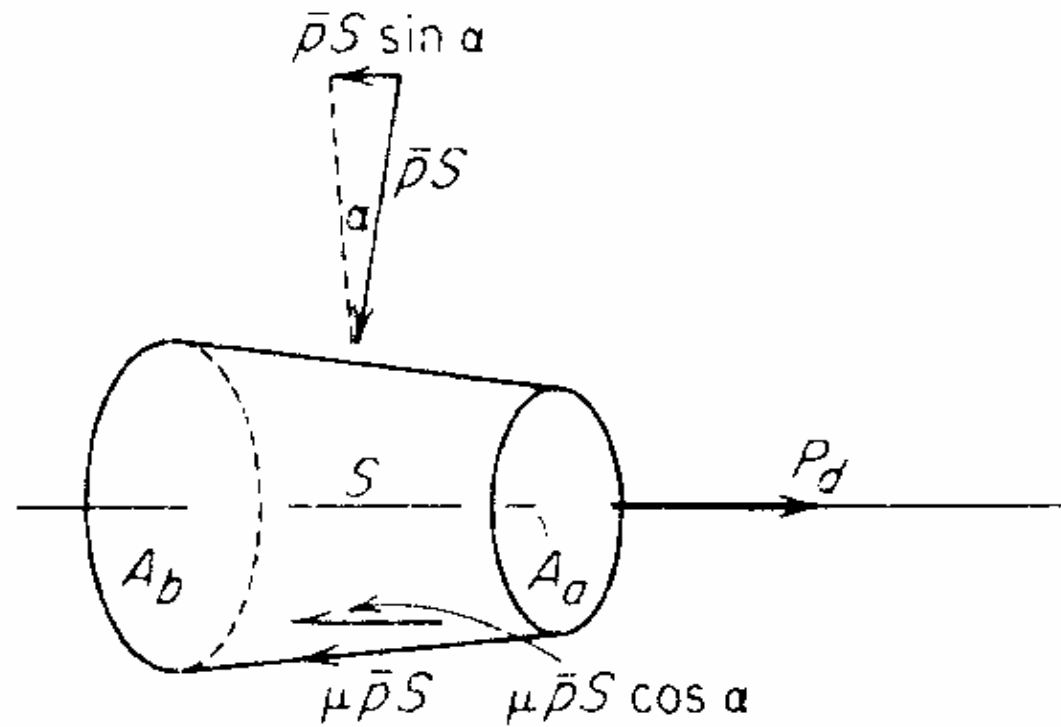
$$\sigma_{\text{is}} = \sigma_v \frac{1+B}{B} \left[1 - \left(\frac{D_a}{D_t} \right)^{2B} \right]. \quad (19-6)$$

Sarnane, kuid kergelt erinev koos hõõrdumisega traaditõmbamise analüüs on antud Johnson'i ja Rowe poolt. Traadi ja tõmbesilma vahelise kontaktpinna pindala antakse seosega

$$S = \frac{A_t - A_a}{\sin \alpha} \quad (19-7)$$

ja keskmine normaalsurve sellele pinnale on $\bar{p}$. Teljesuunas toimiv jõud on näidatud joon.19-5.

Jõudude toimimine koonilisele elemendile

Tõmbejõu arvestamine

Tõmbejõud P_s on tasakaalustatud hõõrdejõu horisontaalkomponendi ja normaalsurve horisontaalkomponendi poolt.

$$P_s = \mu \bar{p} S \cos \alpha + \bar{p} S \sin \alpha \quad (19-8)$$

$$P_s = \bar{p} S (\mu \cos \alpha + \sin \alpha) = \bar{p} \frac{A_t - A_s}{\sin \alpha} (\mu \cos \alpha + \sin \alpha)$$

$$P_s = \bar{p} (A_t - A_s) (\mu \cot \alpha + 1) = \bar{p} (A_t - A_s) (1 + B) \quad (19-9)$$

Hõõrdumise puudumisel $B = 0$ ja

$$P_s = \bar{p} (A_t - A_s) = \bar{\sigma}_v A_s \ln \frac{A_t}{A_s},$$

mis on tõepoolest võrrand (19-1). Järelikult, tõmbepinge hõõrdumisel on antav seosega

$$\sigma_{ms} = \frac{P_s}{A_s} = \bar{\sigma}_v \ln \frac{A_t}{A_s} (1 + B).$$

Näide: Määrata tõmbepinge 10 mm roostevabast terasest traadi tõmbamiseks ristlõike suhtelise ahenemisega 20 %. Voolavuspinge on antud seosega $\sigma_0 = 1300\varepsilon^{0,30}$ MPa. Matriitsi nurk on 12° ja $\mu = 0,09$.

$$B = \mu \cot \alpha = 0,09 / \tan 6^\circ = 0,8571$$

$$\varepsilon_1 = \ln \frac{1}{1-r} = \ln \frac{1}{1-0,2} = 0,223$$

$$\bar{\sigma} = \frac{K \varepsilon_1^n}{n+1} = \frac{1300(0,223)^{0,30}}{1,30} = 637 \text{ MPa}$$

$$A_+ = 10 \text{ mm} \quad A_- = A_+ - rA_+ = A_+(1-r) = 10 \times 0,8 = 8 \text{ mm}$$

Võrrandist (19-6)

$$\begin{aligned} \sigma_\infty &= \bar{\sigma} \left(\frac{1+B}{B} \right) \left[1 - \left(\frac{A_-}{A_+} \right)^B \right] = \\ &= 637 \left(\frac{1,8571}{0,8571} \right) \left[1 - 0,8^{0,8571} \right] = 240 \text{ MPa} \end{aligned}$$

Võrrandist (19-10)

$$\sigma_{\infty} = \bar{\sigma} \ln \frac{A_b}{A_0} (1 + B) =$$

$$= 637 \ln \frac{1,0}{0,8} (1,8571) = 264 \text{ MPa}$$

Pange tähele, et saadud avaldiste vahel on ligikaudu 10 %-ne erinevus. Siiski, mõlemad prognoosivad tõmbepinge märgatavalt madalama kui üheteljeline voolavuspinge

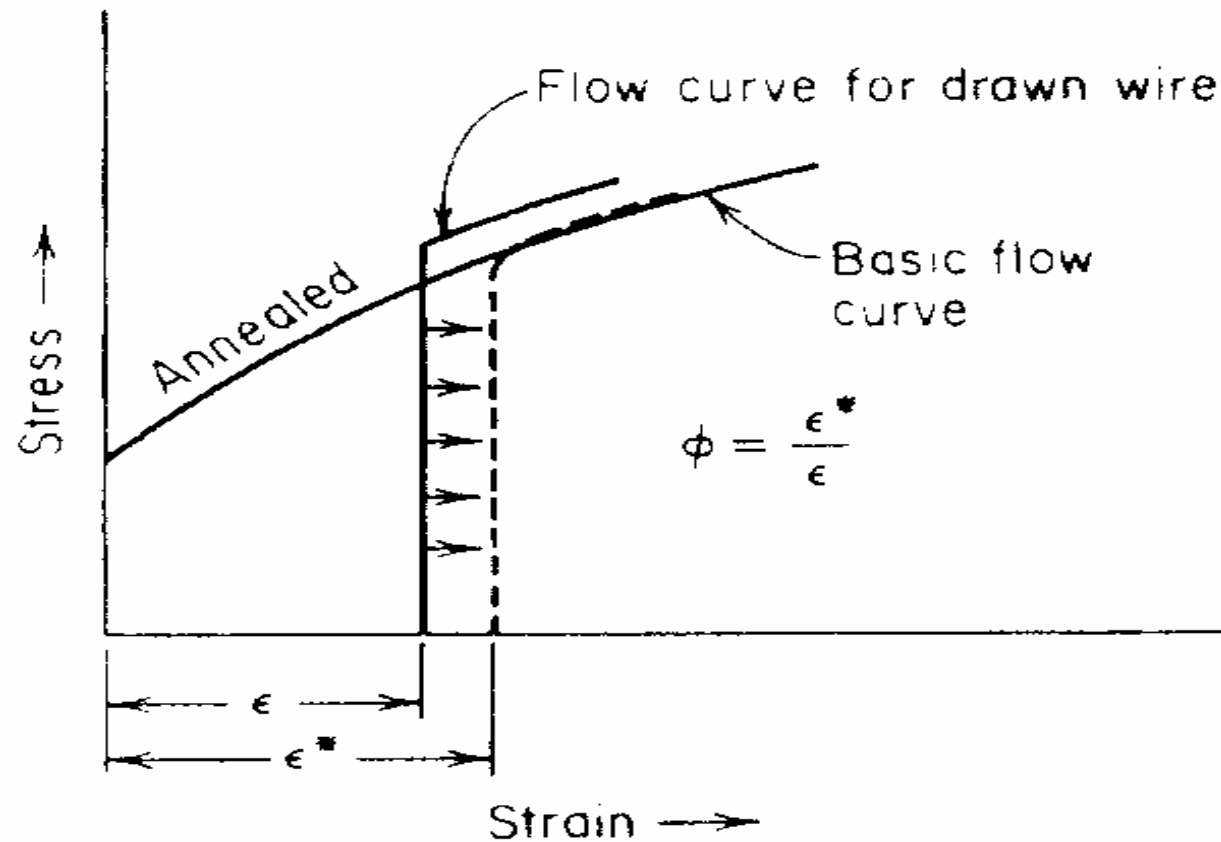
Kui traat liigub läbi matriitsi kiirusega 3 m/s, määrake vajalik võimsus deformatsiooni teostamiseks.

$$\text{Võimsus} = \text{Jõud} \times \text{läbitud tee/aeg}$$

$$\text{Tõmbejõud } F_d = \sigma_{\infty} A_0 = 240 \text{ (N/mm}^2\text{)} \times \pi/4 (8)^2 \text{ mm}^2 = 12,06 \text{ kN}$$

$$\text{Võimsus} = 12,06 \text{ kN} \times 3 \text{ m/s} = 36,18 \text{ kW}$$

Toimimisviis tõmmatud traadi liigdeformatsiooni määramiseks

Liigdeformatsioon...

Võrrand (19-10) sisaldab väljendi ühtlase deformatsioonenergia ja väljendi hõõrdeenergia kohta. Liigdeformatsiooni (Redundant deformation ?) võib arvestada juurdelisatud teguriga ϕ , mis annab võimaluse liig(redundant?) deformatsiooni mõju arvestamise materjali voolavuspinge tõstmisel.

$$\sigma_{\infty} = \phi \bar{\sigma}_0 \ln \frac{A_b}{A_0} (1 + B) \quad (19-11)$$

Liigtöö (redundant work?) tegur on määratletud seosega

$$\phi = f(\alpha, r) = \frac{\varepsilon^*}{\varepsilon}, \quad (19-12)$$

$$\sigma_{\infty} = \sigma_0 \frac{\left\{ 2f(\alpha) \ln \frac{R_t}{R_c} + \frac{2}{\sqrt{3}} \left(\frac{\alpha}{\sin^2 \alpha} - \cot \alpha \right) + 2\mu \left[\cot \alpha \left[1 - \ln \frac{R_t}{R_c} \right] \ln \frac{R_t}{R_c} + \frac{L}{R_c} \right] \right\}}{1 + 2\mu(L/R_c)}, \quad (19-13)$$

kus $f(\alpha)$ - tõmbesilma poolnurga liitfunktsioon;

L - kalibreerimistsooni (-vöö) pikkus;

R_t - tooriku raadius;

R_c - traadi raadius.

Vähem keeruline, kuid veel kasutatav avaldis, mis rajaneb ülemise hinnangu meetodil, sisaldab liigtöö (red.w.) väljendi - $2/3 \tan \alpha$.

$$\sigma_{\infty} = \sigma_0 \left[\left(1 + \frac{m}{\sin 2\alpha} \right) \ln \frac{R_t}{R_c} + \frac{2}{3} \tan \alpha \right], \quad (19-14)$$

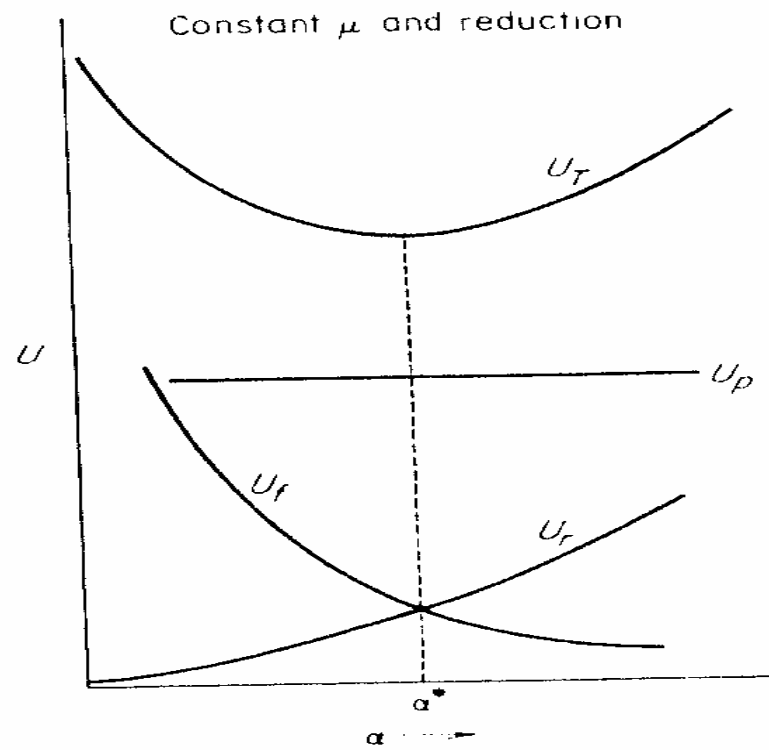
kus m - hõõrdetegur, s.t. $\tau_1 = km$.

Deformatsioonikolde geometria mõiste tagab sobiva meetodi liigtöö (red.w. ?) käsitlemiseks traaditõmbamisel. Ümmarguse traadi tõmbamisel

$$\Delta = \frac{\alpha}{r} \left[1 + (1 - r)^{1/2} \right], \quad (19-15)$$

$$\phi = C_1 + C_2 \Delta = 0,8 + \frac{\Delta}{4,4}$$

Tõmmatavuse piiri kujunemine

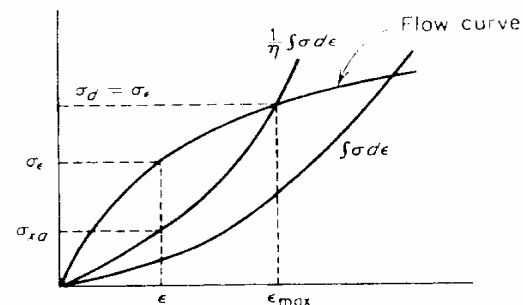
α optimaalne väärtus on vastavuses deformatsiooni üldenergia või tõmbepinge miinimumiga. Seda võib samuti väljendada Δ optimaalse väärtuse terminites.

$$\Delta_{opt} \approx 4,9 \left[\frac{\mu}{\ln(1/1-r)} \right]^{1/2}. \quad (19-17)$$

Püüame nüüd uurida tõmmatavuse piiri statsionaarsel traaditõmbamisel. Võrrandi (19-11) võib avaldada palju lihtsamalt seosega

$$\sigma_w = \frac{1}{\eta} \int \sigma d\epsilon, \quad (19-18)$$

kus $\eta = U_p / U_T$ on deformatsiooniprotsessi kasutegur.

Näide

Näide: Milline on suurim võimalik ahenemine eelmises näites tõmmatud materjali puhul ?

Esmasel lähenemisel piiriline tõmbeahenemine leiab aset, kui $\sigma_{\infty} = \bar{\sigma}$.

$$\sigma_{\infty} = \sigma_0 \left(\frac{1+E}{E} \right) \left[1 - (1-r)^{\varepsilon} \right]$$

$$637 = 637 \left(\frac{1,8571}{0,8571} \right) \left[1 - (1-r)^{0,8571} \right]$$

$$1 = 2,167 \left[1 - (1-r)^{0,8571} \right]; \quad r = 0,51 \quad \text{või} \quad \varepsilon = \ln \frac{1}{1-r} = 0,71$$

$$\sigma_0 = 1300 \varepsilon^{0,30} = 1300 (0,7)^{0,30} = 1173 \text{ MPa}$$

Parem kalkuleerimine on lubada $\sigma_{\infty} = \sigma_0$ $\varepsilon = 0,71$ juures, s.t. $\sigma_{\infty} = 1173 \text{ MPa}$

Teljesuunalised jääkpinged külmtõmmatud messingtraadis

